

İSLAM'DA BOŞ ZAMAN VE SPOR LEISURE TIME AND SPORT IN ISLAM

Harun AYAR*

Öz

İslâm dini açısından zaman, boş zaman ve spor kavramları hayatımızın önemli boyutunu oluşturmaktadır. Dinimizce zamanın nasıl kullanılacağı, boş zamanın nasıl değerlendirileceği ve bu boş zaman içerisinde sporun yerinin ne kadar olduğu konusunda bilgi sahibi olmak gerektiği düşünülmüştür. Bu sebeple girişte öncelikle İslâm dininde zaman kavramı üzerinde durulmuş ve öneminden bahsedilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden tarama tekniği modeli ile derleme çalışması gerçekleştirilmiştir. Daha sonra İslâmiyet'in boş zamanlar ilişkisi üzerinde durulmuş, bu ilişkinin önemini ortaya koymaya çalışmanın faydalı olacağı düşünülmüştür. Son olarak çalışmada İslâmiyet'in kuruluşundan, Hz. Peygamberimizin hayatından örnekler ve tavsiyelerini dikkate alarak insanların boş zamanlarında katıldıkları ve uyguladıkları spor etkinliklerinden bahsedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslâm, Din, Zaman, Boş Zaman, Spor.

Abstract

Concepts of time, leisure time and sport in Islam religion aspects compose the important part of our life. Islam says that people need to get knowledge about how to make useful your leisure time and how much time they spend by doing sport. Therefore, I focus on the leisure time and its importance in Islam. During this research, I use survey methodology which is one of the qualitative research methods. Then I point the relationship between Islam and leisure time up and put forward the importance of this relation. Last part of the research has examples about acceptance of Islam, life of Prophet Muhammed, his advices and the situation of doing sports in his time.

Keywords: Islam, Religion, Time, Leisure Time, Sport.

1. GİRİŞ

Zaman, yüzyıllar boyunca insanlık tarafından sorgulanmış ve somut bir şekilde anlaşılmaya çalışılmıştır. Fakat bazı düşünürler zaman kavramının ne olduğu üzerine doyurucu bir yanıtın olmayacağı konusunda hemfikir olmuşlardır.

İslâm'da zaman kavramı gerçek olarak düşünülmüş ve genellikle manevi bir değer olarak ele alınmıştır. Düşünülen bu gerçek zaman, kürenin (felek) başlangıcından sonuna kadar olan dolanımı demek mümkündür. Zaman, mutlak zamanın uzun periyotlara, vakit ise, zamanın belirli kısa periyotlara bölünmesi olarak görülmektedir (Unat, 2004: 1). Başka bir deyişle zaman kavramı insanların sosyal varlık olarak varoluşsal boyutunu ele almaktadır. İnsanoğlu dünyada zamansal olarak vardır; zaman, hayatı, davranışları, hareketleri, devamlılığı, dinamikleri, durağanlıkları, etkileşimleri, süreçleri ve olayları ifade etmektedir (Okumuş, 2011: 11).

Tüm spor çeşitlerine islami açıdan bakıldığında, spor çeşitlerinin islâmın emir ve yasaklarına ters düşmediği ve caiz olması gerektiği konusunda bir yönlendirme söz konusudur. Örneğin, boks gibi karşılıklı zarar vermeyi içeren spor dalları dinen uygun görülmemektedir. Diğer yandan İslâm dini seyirci olmaktan çok, genellikle sporu aktif bir şekilde yapmaya teşvik etmektedir. İslâm, bazı durumların göz önüne alınması koşuluyla sportif faaliyetlerle ilgilenmenin bir sakıncasının olmadığı görüşündedir.

Bu şartlar ise "sadece eğlenmek, dinlenmek ve zevk için oynanacak; namazın gecikmesine sebep olmayacak; hiçbir menfaat beklemeden; oyun sırasında din açısından sakıncalı şeyler konuşulmayacak ve yapılmayacak; tesettüre riayet edilecek; normal dinlenme ve eğlenme ölçülerini aşarak vakit israfına varan iptilâ halini almayacak ve kumara alet edilmeyecektir (Karaman, 1982; Adam, 2003).

İslâm'da insan yaşamının öneminden, yaşam sürecinin dolu geçirilmesinden ve kıymetinin bilinmesi gerektiğinden bahsedilmektedir. İslâm'ın boş zaman kavramına bakışını anlayabilmek için öncelikle Kur'ân'ı Kerim'in dünya hayatına verdiği önemi göz önünde bulundurmakta fayda vardır.

Zaman, boş zaman ve spor kavramlarına, İslâmiyet'e göre değerlendirilmesinin önemi ve hayatımızdaki rolü amacıyla değinilmektedir. Öncelikle İslâmiyet açısından zaman kavramının üzerinde durulmakta ardından da boş zaman kavramı ve spor kavramıyla olan ilişkilerinin göz önünde bulundurularak topluma fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

* Arş. Gör. İstanbul Gelişim Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Rekreasyon Bölümü.

2. İSLÂM'DA ZAMAN KAVRAMI

İslâm bireysel sorumluluk esasına dayanarak, inancımıza göre vaktin boş geçirilmemesi üzerine bireylere faydalı ve verimli zaman geçirmesini emretmektedir. İnsanların zamanı, faydalı bir şekilde planlamasını ve bu planların, ibadet, helal kazanç, nefsi kontrol ve aile terbiyesi gibi ana konular ile değerlendirilmesi hususuna önem göstermektedir.

Kur'an-ı Kerim zaman kavramını çok çeşitli kelime ve ifadeler kullanılarak ele almaktadır. Örneğin, "zaman" anlamına gelen "asr" kelimesi 1 defa, tüm zamanlardan bahseden "dehr" kelimesi 2 defa; zamanda uzun bir süre anlamına gelen "hukub", "ahkâb" 2 defa, geçmişte yaşayan insanların dönemi manasına "karn", "kurûn" kelimeleri 20 defa geçmektedir. Daha somut, daha sınırlı zamanı ifade eden "vakt" kökünden 13 kelime ve vakt kelimesinden sonra "saat" kelimeside Kur'an'da geçmektedir.

Kur'an'ı Kerim'de zaman kelimesinden daha çok vakit kelimesi kullanıldığı görülmektedir. Zaman, kelime açısından "uzun veya kısa olan vakit" anlamına gelir ve net bir vakti ifade etmektedir. Vakit ise "bir iş için belirlenen zamanın son bulması" anlamına gelmektedir. Yani Kur'an-ı Kerim'de sınırlı bir zamanın net zamana tercih edildiği ve bu tercih ile Kur'an-ı Kerim'in pratik amacı yansıttığı görülmektedir. İnsan için pratik iş ve kavramlar günlük hayatta daha mühim olduğundan Kur'an-ı Kerim'de bunların yoğun olarak hatırlatıldığı, bu yoğun olarak hatırlatılan mefûmlar; gün, ay, yıl, gece, gündüz gibi çeşitli uzunlukta fakat sınırları belli olan ve insan hayatının kısmi bölümlerini ifade eden kavramlardır (Canan, 2012: 24-27).

Kur'an-ı Kerim'de belirli bir zaman kavramlarıyla yetinilmemekte, bunun yanı sıra dünyada gerçekleşen fiziki olaylara da değinilmektedir. Kur'an'da belirtilen, gerçekleşen olayların arkasında Allah'ın olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (Çil, 2011: 343-344). Başka bir deyişle İslâm düşüncesinde zaman; Kelâm geleneğinin ilk zamanlarından buyana cismin mekan, hareket ve zamanında atomistik bakış açısıyla tanımlanmasından sonra genellikle süreksizlik üzerine kurulu kainat anlayışını desteklemektedir (İslâm Ansiklopedisi, cilt 44, 112).

3. İSLÂM'DA BOŞ ZAMAN KAVRAMI

Kur'an'ı Kerim'de boş zaman ile ilgili İnşirah suresi bizlere önemli bilgiler vermektedir. İnşirah suresinin 5, 6, 7, 8. Ayetlerinin meallerine bakıldığında,

"Demek ki zorlukla beraber bir kolaylık vardır.

Evet, doğrusu her güçlüğün yanında bir kolaylık var.

O halde önemli bir işi bitirince (ferâğat ettiğün) hemen diğerine koyul.

Ve yalnız rabbine yönel." (İnşirah, 5-8).

Kur'an-ı Kerim, Peygamber'e ve Müslümanlara *ferâğatta râğbeti* emretmektedir. Buradan anlaşılacağı üzere müslümanın, ferağ zamanında, ferâğatta bulunması, istirahat etmesi gerektiği, ferağ zamanında kendini Allaha adanması, insanlar için özveride bulunması, bağışlayıcı ve hoşgörülü olması, boş zamanını iyi değerlendirip anlamlı kılması zımnen anlaşılmaktadır (Okumuş, 2013: 122).

İslâm'da boş vakit anlayışı, şöyledir ki İslâm'da tamamen bir boş zaman yoktur. Ayetlerde bunu açıkça göstermektedir. Yukarıda yazılan İnşirah suresinde "*Kolaylığın zorluktan sonra elde edileceği*" bildirilir ve ardından da "*o halde boşaldığın vakti yeniden yorul*" (İnşirah, 94/7). Elmalı Hamdî'nin yorumlamasına göre bu ayette "*Bir vazifeden, bir ibadetten, bir işten fariğ olup zorluktan kolaylığa geçince, iş bitti diye rahatlığa düşüp kalma da yine zahmetli, yine zorluğa ihtiyar edip, diğer bir ibadet, diğer bir iş için kalk, çalış, yorul; farz bitti ise nafıleye geç, namaz bittiyse duaya geç ki, kolaylıkta artsın, şükürde çok yapmış olasin*" (Yazır, 1960: 5925). İslâm'da insan yaşamının öneminden ve bu yaşam sürecinin dolu geçirilmesi, kıymetinin bilinmesi gerektiğinden bahsedilmiştir. İslâm'ın boş zaman kavramına bakışını anlayabilmek için öncelikle Kur'an'ın dünya hayatına verdiği önemi göz önünde bulundurmak gerekir.

Kur'an'ın dünyeviliğe yaklaşımını En'am suresine bakarsak:

"Dünya hayatı bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir. Sakımanlar için şüphesiz ki ahiret yurdu daha hayırlıdır. Hala akıl erdiremiyor musunuz?" (En'am 6/32).

Ejder (2013)'e göre bu ayet bizzat dünya hayatına olumsuz bir anlam yüklememektedir. Kur'an'ın asıl olumsuz anlam yüklediği ve vurgu yaptığı nokta, bu dünya hayatından başka hayat yokmuş ve ahiret hayatını göz önünde bulundurmadan bu dünyanın nimetlerine ve geçiciliğine fazla anlam yüklemektir. Asıl anlam yüklenmesi gereken konu, dünya hayatının bir oyun ve eğlenceden ibaret olduğu ve geçiciliği göz önünde tutularak, bu oyunun anlamlı hale getirilmesi ve ondan haz almak için mantık çerçevesinde oynanmasıdır.

Mantık şudur ki; ahiret inancı kişiye mesuliyet ve dünyevi hayatın değerini bilme bilincini, doğruluğu ve niteliği ayrıca çalışma gayreti kazandırır. Bu bağlamda dünyevi hayata bakışımız çalışmadan,

didinmeden tembel tembel oturarak ahreti beklemek olmamalıdır. Aksine dünyevi hayatın dışında ahiret hayatının da olduğu bilincinde olarak, dünya hayatının iyi bir şekilde geçirilmesi gerekmektedir.

İslâm'da önemli olan husus zamanın boş ve anlamsız geçirilmemesidir. Belirli kurallar çerçevesinde eğlenme, dinlenme, düşünme gibi çeşitli zihinsel ve fiziksel faaliyetler bazı ayetler dışında görülmemektedir. Burada önemli olan konu hayatın bütününe anlamlı kılmak ve söz konusu faaliyetleri bir anlamlılık çerçevesinde gerçekleştirip, bireylerin işine ve hayatına katkıda bulunmaktır. Böylece zamanın boşa geçirilip öldürülecek bir şey olmaktan ziyade iyi değerlendirilecek ve anlamlı harcanacak bir şey olduğu farkedilecektir.

İslâm'da tatil günleri dini amaçlar üzerine kurulmuştur. Bunlar; dini bayramlar ve haftalık olarak cuma günlerini kapsamaktadır (Canan, 2012: 114). Kur'an-ı Kerim'de gün içerisinde öğle vaktini "istirahat vakti" olarak tespit eder (Nur, 24/58).

İslâm'da dinlenme ve istirahat ihtiyacı belirten bir hadiste Hz. Peygamber, Hz. Hanzele'ye "Ey Hanzele bazen öyle, bazen böyle (olması normaldir, bu münafıklık değildir). Şayet kalpleriniz zikir halindeki haletini her an muhafaza etseydi (siz normal bir insan olmaktan çıkar, melekleşirdiniz ve o takdirde) melekler yollarda sizinle müsafaha eder, hatta size selam verirdi" (Müslim, Tövbe 13). Hadisten anladığımız üzere insanoğlunun uzun vadede verimli devam etmesinin zor olacağını ve mutlaka yorulacağını ifade etmektedir. Böylece çalışmalarını aralıksız devam ettirmek oldukça muharatlı ve tehlikeli bir iştir; bu durumun sürekli devam ettirilmesi beyin yorgunluğuna sebep olabilmektedir. Bu sebeple değişen uğraşlarla dinlenmenin sağlanması unutulmamalıdır (Canan, 2012: 121).

Dinimizde meşru eğlence durumları vardır. Bunlar; doğum, sünnet düğünü, karşılama, hatim, temel atma vs. vesilelerle yapılan merasimler gibi.

Doğum; doğumdan sonra merasim yapılması bir emir olmamakla beraber akika kurbanının sünnet kılınması böyle bir merasime cevaz ve hatta zimni olmaktadır (Buhari, Akika 2; Nesni, Akika 5). Sünnet düğünlerinde eğlence ve ziyafet yapıldığı bir çok rivayet tarafından teyit edilir (Canan, 2014: 92-93). Mektepli bir çocuğun Kur'an-ı Kerim'in bir kısmını, birinci suresini, kitabın dörtte birini, yarısını, tamamını ezbere öğrenince ailesi çocuğun hatim indirdiği için ziyafet verir. Hz. Peygamber'in Medine'ye ilk girişi veya seferlerden döndüğünde büyük bir merasime sebep olmuştur. Çocuklar dışarıda kılıç, kalkan oynamışlar, tefler çalınmış, şiirler okunarak tezahüratta bulunulmuştur. Temel atma merasimlerinde sünnete benzer bir havanın yaşanmasına neden olmuştur. Özellikle umumi inşaatlarda. Yılın ilk turfanda meyvesi veya her şeyin turfadası çıkınca da halk arasında değişik bir hava yaşanmıştır (Canan, 2012: 147-148).

Müslüman toplum için dinin, hayatın ve şehrin merkezinde bulunan cami, aynı zamanda Müslümanların boş zamanlarını değerlendirmede merkezi öneme sahip bir mekandır. Boş zamanlar içerisinde camiler ve bahçeleri gibi dinlenme alanları, kitaplıkları, kıraathaneleri, dersleri, Kur'an kursları vs. boş zamanı değerlendirme alanları olarak düşünülebilir. Bunlardan ayrı olarak günümüzde camilerin bahçelerinde el sanatları, ney kursu, şan kursu gibi kurslarda verilmektedir.

İnsanlar boş zamanlarını bir mekânda bulunarak değerlendirirler. Örneğin parkta, spor salonunda, futbol sahasında, çayhane, çay bahçesi veya kıraathanede, kafede, camide, evde, iş yerinde, bağda, bahçede vs. boş zamanlarını geçirir, eğlenir, dinlenir, eğitim etkinliklerinde bulunur veya spor yaparlar (Okumuş, 2013 103-140).

Eğlencenin kavramı Arapça'da lehv olarak geçer. Levh Kur'an-ı Kerim'de, daha çok ahirete nispeten dünya yaşamının değersizliği üzerinde durmak için "oyun" manasındaki laib kelimesi ile birlikte kullanılmıştır; bunun yanı sıra "ittehaze" fiiliyle beraber Türkçe kullanımına benzer şekilde "eğlenceye almak" anlamına gelmektedir (el-A'raf 7/51). "Onlar bir ticaret ve lehv gördükleri zaman ona koşuştular ve seni ayakta bıraktılar" (el-Cum'a 62/11) ayette geçen lehv kelimesine göre ticaret kervanının geldiğini duyurmak üzere çalınan kös, def, dümbelek veya davul, zurna gibi çalgı aleti olarak yorumlanmıştır (Lisanü'l-Arab, "Ihv" md.; Elmalılı, VII, 4992).

İslâm'da boş zamanın eğlence kavramı üzerinde ise şu şekilde durulmuştur. Boş zaman üreten insanların yaşamları, boş zaman üretmeyen insanların yaşamlarından daha fazla olacağı belirtilmektedir. İslâmi düşünceye göre az uyuyup, çok çalışan, zamanını planlayan, geleceğe kaliteli eserler bırakan, insanlığa faydalı olan, kendisinden sonraki nesile ışık tutan insanların ömrünün, zamanını iyi değerlendirmeyen, zaman planlaması yapmayan, rastgele yaşayan, tembellik yapan, kendisinden sonraki nesile eser bırakmayan insanın ömrüne göre daha uzun olacağı görüşü vardır (Okumuş, 2013: 140).

İslâmi dernek, cemaat ve vakıflar, boş zamanları iyi bir şekilde değerlendirmek amacıyla akşamları dini içerikli dersler ve sohbetler düzenlemektedirler. Bu sohbetler ve dersler dinimiz açısından öneme

sahiptir ve birçok kişi boş vakitlerini bu sohbetlere ve derslere katılarak geçirmektedir (Okumuş, 2013: 154-160).

4. İSLAM'DA SPOR

Bireylerin çocukluk çağından itibaren bedeni ve zihni gelişiminde oyunun çok büyük etkisi vardır. Öyle ki bir çocuğun gelişme çağında oynadığı oyunlar ona odaklılık, sosyal ilişkilere hazırlık, yeteneklerinin farkındalığı, başkalarının haklarına saygı gösterme, paylaşım, yardımlaşma ve dayanışma gibi birçok soyut kavramın edinimini kazandırır (Adam, 2003: 337). Bu durumun ilahi kitaplar tarafından da kabul edildiği hadisler ve ayetler ile açıkça belirtilmektedir.

Tatil ve boş vakit uğraşlarından bahsederken sportif oyunları müstakillen ele almamız gerekmektedir. Zira İslâm nokta-i nazarından bunları "eğlence" tabirinin içerisinde tutmamaktadır. Bu eğlence tabirinin içerisinde tutulmayan sportif oyunlar yüzme, binicilik, okçuluk, atıcılık, koşu ve güreş oyunları olarak görülmektedir. Ayrıca bu sporların faydalı yanları vardır, bunun ise "Cihad'a hazırlık" olduğu belirtilmiştir. Peygamberimiz bu sportif oyunları insanlara açıkça teşvik etmektedir.

Bir grup eğlenceye gidince memnuniyetsizlik izhâr ederken, atışa gittiğinde ise "Atış eğlence değildir, atış eğlendiğiniz şeyin en hayırlısıdır." (Kenu'l-Ummâl 4/292; Feyzu'l- Kadir 4/59).

Dinimizde sportif oyunlar bazı sınırlılıklar dışına çıkmamalıdır. Bunlar ise itidali korumak, dürüstlükten uzaklaşmak, kâti süratle kumar ve diğer çeşit menhiyatı oyuna dahil etmemek, ahlak dışı davranışlarda bulunmamak, zamanı öldürmemek ve bu sportif oyunları oynarken dini vecibeleri ihmal etmemek gerekmektedir. Bu tür yarışmalarda karşılıklı kazananlar sonucunda verilecek armağanlar haramdır fakat üçüncü bir kişi tarafından verilmesi caizdir ve kumar anlamı taşımamaktadır (Canan, 2012: 145-146).

Hz. Peygamber, yarış atları ve yük beygiri arasında yarışlar düzenlemiş ve kazananları ödüllendirmiştir (Buhârî; "Şalât", 41, "Cihâd" 56, 57, 58; Müslim, "İmare", 95). Avcılık ve savaşa hazırlanma bakımından atıcılık faydalı kabul edilmiştir. Cahiliye döneminde çokça kullanılan atıcılık İslâmî dönemde de devam etmiş ve Kur'an-ı Kerim'de bununla ilgili hükümlere yer verilmiştir. Hadislerde av köpeği, ok, mızrak, doğan vb. aletlere avlanmanın caiz olduğuna değinilmiştir.

İslâm dininin doğmasından bu yana spor faaliyetleri ve beden sağlığı dikkate alındığında, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hadislerinin açıklığı ve İslâm'ın, bu konularda günümüze ışık tutacak düzeyde yönlendirici olduğu görülmektedir. Hadis kitapları araştırıldığında Hz. Peygamber (s.a.v.)'in, sportif oyunları eğlencelerin dışında tuttuğu, gençleri de beceri kazanmaya ve belirttiği sportif oyunlara teşvik ettiği açıkça görülmektedir. Örneğin, "Oğullarınıza ok atmaya öğretiniz, ok atmakla oyalanmak, boş yere geçirilen zamanların en hayırlısıdır."Eğlenin, oynayın, çünkü dinimizde kabalık, katılık görmekten hoşlanmam." diye ifade etmiştir (Canan, 2012:135-155,137).

Hadislerde ki bu netlik, Kur'an'da da karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, Hz. Yakub'un oğullarının kardeşleri Yusuf için babalarından "...yarın onu bizimle gönder, bol bol yesin, içsin ve oynasin" diyerek izin aldıkları (Yusuf,12/12) kaybolan Yusuf'un durumunu izah ederken de babalarına "...biz yarışmak üzere uzaklaştık, Yusuf'u eşyamızın yanında bıraktık" şeklinde mazeret gösterdikleri anlatılır (Yusuf,12/17). İslâmın spora bakışını da bu örneklerde görmemiz mümkündür. (Adam, 2003: 338)

İslâm, din olarak çeşitli nedenlere dayanarak mensuplarını spora teşvik etmiştir. Bu nedenlere bakılacak olursa, Müslümanların ibadetlerine ve diğer sorumluluklarına güçlü bir irade zemini oluşturmak, güçlülük ve beden sağlığını korumanın yanı sıra da topraklarını koruma ve savunmasına her zaman hazırlıklı olma vb. sebepler gösterilebilir.

Dini inançların kültürel yapının her taşıını etkilemesi gibi sportif faaliyetleri de etkilemesi her ulusun ata sporunu oluşturmuştur. Bu bağlamda Hz. Peygamberin de meşgul olduğu, teşvik ettiği ve ana hatlarını belirlediği belli başlı spor türlerini, koşu (atletizm) yarışları, ağırlık kaldırma (halter) yarışları, güreş, binicilik, yüzme, ok atma, avlanmak olarak belirtebiliriz. Hz. Peygamber (s.a.v) bu spor türlerini bireysel ya da toplu olarak izlemek, kazananları ödüllendirmek şeklinde neticelendirmek gerektiğini de belirtmiştir.

Hz. Peygamber bir hadisinde "Sizden hiç kimse oklarıyla eğlenmekten geri durmasın" diyerek bir savaş sporu ve aleti olan ok eğitiminin sünnette çok önemli bir yeri olduğunu göstermiştir. Kur'an'da Adiyat suresinin ilk beş ayetinde şöyle belirtilir; "Yemin olsun nefes nefese koşan atlara. Ve çarparak kıvılcım çıkaranlara. Ve sabah vakti baskın yapanlara. Ve tozu dumana katanlara. Ve düşmanın ortasını adalanlara..."bu ayetlere bakıldığında da yine bir cihad unsuru olan atın da bir o kadar övüldüğü görülmektedir. "Ok yarışı yapın, bedenlen sertleşin, yalınayak yürüyün" ifadeleriyle yürümenin önemini de belirten Hz. Peygamber (s.a.v) "İki hedef arasında koşan kimsenin her adımı için bir sevap vardır" buyurarak kurallarına uygun yapılan her sporun sağladığı fayda gibi koşunun da faydasından bahsetmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v) yüzmeyi çocukluğunda

annesi ile gittiği Medine’de öğrenmiş, Müslümanlara bu sporu tavsiye edip bir babanın çocuğuna yazı yazmayı, atıcılığı öğretmesinin yanında yüzmeyi de öğretmesini zikretmiş ve bu spora olan önemi de vurgulamıştır.

Görüldüğü gibi İslâmi kaynaklar içerisinde geçen sporun kişiye olumlu anlamda etkileri olacağı görülmektedir. Bu etkiler; bireysel sporlar açısından kişide azim, şevk, istikrar, çalışma ve ibadet aşkı gibi kavramları pekiştirdiği gibi, takım oyunları da kişilerde birlikte bir amaç için hareket etmeyi, yardımlaşmayı, ortak duygu ve düşünce gelişimini, ortak hareket etmeyi ve paylaşmayı edinmelerinde katkı sağlamakta ve bu bağlamda bilinçli bireylerin yetişmesine neden olmaktadır. (Adam, 335-355).

Merkezi Mağrib’de ki Arap Kabilelerinden Abdülmü’nün kabilesi, vilayetlere vali olarak tahin edeceği oğullarını ve diğer layık gördüğü kişileri özel eğitimden geçirmiştir. Bunlar İbn Tümert’in doktrinini iyice öğrendikleri gibi binicilik, atıcılık, yüzme ve diğer sporlarda da yetişmişlerdir (İslâm Ansiklopedisi 1. Cilt, 275).

İslâm kültür kaynaklarının ilmi neşirlerini gerçekleştirmekle ün yapmış Mısırlı âlim ve muhaddis olan Ahmet Muhammed ŞAKİR’e İskenderiye’de ki fıkıh ve usul-i fıkıh hocası Muhammed Ebü Dakıka ona spor zevkini aşlamış, binicilik, atıcılık ve yüzmeyle meşgul olmasını sağlamıştır (İslâm Ansiklopedisi 2. Cilt, 104). İstanbul Nuruosmaniye Cami eski başımamlarından, son devrin tanınmış hafız ve kıraat âlimi pek çok hafız yetiştirmiş ve bir çok hayırlı faaliyetlere önderlik etmiş olan Hasan AKAKUŞ spora ve özellikle güreşe ilgi duymuş gençliğinde çeşitli spor etkinliklerine dahil olmuştur (İslâm Ansiklopedisi, 2. Cilt: 275). Fatih Sultan Mehmet İstanbul’u fethettikten sonra Bizans’tan kalma eski hipodromu tamir ettirerek at yarışları ve cirit oyunları için bir spor alanı haline getirmiştir. (İslâm Ansiklopedisi, 4. Cilt: 30). İslâmiyet’te avcılık ve sporun ne kadar önem taşıdığı İslâm minyatürlerinin çok büyük kısmının bu konu üzerinde durmasından anlaşılmaktadır (İslâm Ansiklopedisi, 4. Cilt: 101).

Türklerde İslâm dininin kabulünden sonra da Hz. Peygamber (s.a.v.)’in ata binmeyi, ok atmayı ve yüzmeyi teşvik edici sözleri gerek Emevi, Abbasi gibi Müslüman Arap devletlerinin, gerekse Türklerin av meraklarının devam etmesine sebep olmuştur (İslâm Ansiklopedisi, 4. Cilt: 113). Hz. Peygamber (s.a.v.)’in seferlerde monotonluktan kaynaklanan sıkıntıyı gidermek için gençler arasında yarışlar düzenlediği bilinmektedir (İslâm Ansiklopedisi, 10. Cilt: 311). İslâmi âdâba ve genel ahlâk kurallarına uygun düşmesi, içki, kumar, fuhuş gibi dinin haram kıldığı şeylerden arınmış olması şartıyla oyun, mûsiki ve yarış türünden eğlencelerin meşrû sayılması gerektiği anlaşılmaktadır (İslâm Ansiklopedisi, 10. Cilt: 488).

5. SONUÇ

Çalışmada İslâmiyet açısından zaman, boş zaman ve spor kavramları üzerinde durulmuştur. Bu çerçevede konuyu ele aldığımızda islami açıdan zaman kavramının birçok farklı kelime kullanılarak ele alındığı görülmektedir. Bununla birlikte belirli bir zaman kavramından çok geçmişte islami açıdan dünyada yaşanan bu boş zaman faaliyetlerinin Allah’ın varlığını gösterdiği ve hayatımızı şekillendirdiği aşıkardır. İslâm’da boş zaman kavramına ilişkin bulunan ayetlerin özünde bireylerin bir uğraş vermesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Bunun yanında sürekli aynı uğraş insanın zihnini ve bedenini yorduğundan, dinlenmenin başka uğraşlarla olmasının daha sağlıklı olacağı belirtilmiştir. Ayrıca önemli görülen doğumlarda, hasatlarda, mübarek günlerde eğlencelerin yapılabileceği fakat bu eğlencelerin aşırı ve İslâm’a aykırı davranışlardan oluşmaması gerektiği belirtilmiştir. İslâmiyet’te spor konusunda Hz. Peygamber (s.a.v) vatandaşları bu konuda desteklemiş ve teşvik etmiştir. Bu spor branşlarını genellikle avcılık, atıcılık, atletizm, güreş, at yarışları, okçuluk oluşturmaktadır. Spor müsabakaları sonucunda kesinlikle karşılıklı hediyeleşmenin bile olmayacağı ancak üçüncü bir kişinin hediye vermesi gerektiğini belirtmiştir. Böylece islami açıdan kısıtlı olarak görülen zamanın her anının yararlı uğraşlar ile geçirilmesi gerektiği zorunlu işlerin dışında kalan zamanda bireylerin spor yapmalarının fayda sağlayacağı, özel günlerde İslâm’a aykırı olmamak kaydıyla bireylerin eğlencelere, etkinliklere katılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Okumuş, E. (2013). Odunpazarı Evleri’nde Ramazan Gecelerinde Boş Zaman Mekanları. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (Özel Sayı).
- Okumuş, E. (2011). *Zamanın Toplumsal Gerçeği*. İstanbul.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 1. Cilt. İstanbul. <http://www.islamansiklopedisi.info/yayin.php>
- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 2. Cilt. İstanbul. <http://www.islamansiklopedisi.info/yayin.php>
- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 4.Cilt. İstanbul. <http://www.islamansiklopedisi.info/yayin.php>
- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 10. Cilt. Dümetülcendel-Elbise Ankara : TDV, 1994. (16, 559 s.). <http://www.islamansiklopedisi.info/yayin.php>
- Yazır, E. H. (1960). *Hak Dini Kur’an Dili*. İstanbul.
- Canan, İ. (2014). *Hz. Peygamber’in Sünnetinde Terbiye*. İstanbul: Işık Yayınları.
- Canan, İ. (2012). *İslâm’da Zaman Tanzimi*. İstanbul: Işık Yayınları.
- Adam, H. (2003). *İslâm ve Spor*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Unat, Y. (2004). *İslâm’da ve Türklerde Zaman ve Takvim*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi.
- Karaman, H. (1982). *İslâm’ın Işığında Günün Meseleleri*. İstanbul.